

דמנציה? אלצהיימר? לא עלינו, אך בסיכון עבור בני משפחותינו המבוגרים – מקום חיות המחמד

ד"ר רחל גילשטרומ (וינברגר), (2022)

petsinfamily@gmail.com

היא נכנסה לחדר עם כתפיים שחוחות וספרה בקול שבור שלאחר שהתייסרה לילות רבים, קבלה החלטה למסור את כלבת הפודל הקשישה. הכלבה זקוקה לטיפול מסור והיא, שסועדת כמעט לבדה את בן זוגה עם הדמנציה, אינה מסוגלת עוד לטפל גם בכלבה. ילדיהם אומנם בוגרים וכבר לא גרים בבית, אך היא חששה מאוד מהשפעת הבשורה הקשה עליהם.

בן הזוג שהיה קשור מאוד לכלבה ומעורב מאוד בטיפול בה, החל – עם התקדמות המחלה – פחות ופחות להתעניין בה, והיא הרגישה שהכלבה אף היא הולכת ומאבדת את שמחת החיים ואינה מקבלת עוד את האהבה הרבה שמגיעה לה שאותה קבלה קודם.

על פי ארגון הבריאות העולמי, דמנציה נגרמת כתוצאה ממספר מחלות שפוגעות במוח כשהשכיחה שבהן היא אלצהיימר. היא מאופיינת בפגיעה משמעותית בתפקוד הקוגניטיבי – בזיכרון, בחשיבה, ביכולות התפיסה, ההבנה, הלמידה והשיפוט, בשפה, ובהתמצאות במרחב. הלקות הקוגניטיבית מלווה גם בשינויים במצב הרוח, בשליטה ברגשות, בהתנהגות או במוטיבציה.

לדמנציה אין ריפוי. הטיפול הוא לרוב בחיק המשפחה כשהדגש הוא בהבטחת רווחה וחיים איכותיים ככל שניתן. ההתמודדות מהווה עומס פיזי, נפשי וכלכלי כבד על המשפחה, ובמיוחד על בן הזוג המטפל (שם).

חיים איכותיים של אדם עם דמנציה כוללים המשך פעילויות שתרמו להנאתו לפני אבחון המחלה. גידול חיות מחמד הוא אחד מהן (Opdebeeck et al, 2021).

עד כה ידוע מעט מאוד על ההשפעות של גידול חיות כחלק טבעי מחיי היום יום של אנשים עם דמנציה (Valimaki et al, 2022). עם זאת הממצאים מבטיחים: נמצא שגידול חיות – במיוחד כלבים ואחריהם חתולים – בהדגשת המעורבות בטיפול בהם, מסייע לחולים לשמר טוב יותר את יכולת התפקוד, את איכות החיים, לקיים יחסים טובים יותר עם בני המשפחה, להאט את התקדמות המחלה ולהקל על תסמיניה (Opdebeeck et al, 2021; Rusanen et al, 2021; Valimaki et al, 2022). מחקר מעקב חדש של 10 שנים בקרב גילאי 65 ומעלה, מציע גם שגידול חיות עשוי להקטין במידה ניכרת את הסיכון לפתח דמנציה ביחס לאלו שאינם מגדלים חיות (Sun et al, 2022)!

אבחון דמנציה משפיע מאוד על הדינמיקה המשפחתית וכחלק ממנה גם על הקשר עם חיות המחמד במשפחה. עבור אנשים עם דמנציה, נוכחות החיה יכולה להציע תמיכה ונחמה, רגיעה, מיקוד והסחת דעת, מקור לחברה וחברות, כאשר הליקויים הקוגניטיביים עלולים להפריע ליחסים עם בני המשפחה האנושיים. גם הצורך להישאר בבית בשל הגבלות המחלה עשוי להביא לחיזוק הקשר הרגשי-החברתי עם החיה ולהקטנת הבדידות (Connell et al, 2007).

עבור בני הזוג המטפלים, חיות המחמד מציעות תמיכה רגשית משמעותית בעת ההתמודדות עם העומס הטיפולי הרב. הן מסייעות בהפחתת הסטרס, מציעות חברה, נחמה וחיבה. כלבים, בעזרת אימון ייחודי, יכולים גם לסייע למטפלים בהשגחה כשהם מוודאים שבן הזוג עם המחלה אינו עוזב את הבית או גורם למצבים מסוכנים. במידה ובכל זאת יצא, מסוגלים כלבים מיומנים אלה להובילו חזרה הביתה, אם הלך לאיבוד כתוצאה מהירידה ביכולת להתמצא במרחב (גילשטרומ (וינברגר), 2015; Connell et al, 2007).

עם זאת, יכולות להיות לנוכחות החיות גם השפעות שליליות כפי שצוין בתיאור המקרה. התפקיד הטיפולי התובעני באדם עם דמנציה, מותיר לבן הזוג המטפל פחות זמן לדאגה לחיה, והטיפול בה עלול להביא לעומס רב עוד יותר. עם התקדמות המחלה, יחס האדם עם הדמנציה כלפי החיה עשוי להשתנות, כשהוא עשוי להרגיש פחות קשור, פחות מעורב בדאגה לה ואולי אף פחות מודע לנוכחותה. בן הזוג המטפל נדרש במצב זה גם להשגיח על האינטראקציות בינו לבין חיית המחמד למניעת פגיעות פוטנציאליות (לדוגמה, מעידות ונפילות בשל קרבת החיה) (Connell et al, 2007; Opdebeeck et al, 2021).

השינויים בדינמיקה עם החיה הן מצד בן הזוג המטפל והן מצד בן הזוג עם הדמנציה, עלולים להשפיע מאוד על רווחתה.

הדינמיקה המשפחתית עם חיות המחמד היא מורכבת וייחודית לכל משפחה. כך גם במשפחות שבהן יש אדם עם דמנציה. היא מושפעת מגורמים רבים כמו שלב המחלה, התסמינים, אופי החיה וצרכי הטיפול הייחודיים שלה, מידת הקרבה בינה לבין בני המשפחה המעורבים לפני הדמנציה, מידת התמיכה שבן הזוג המטפל מקבל ועוד (Connell et al, 2007).

בסיוע למשפחות עם דמנציה, יש מקום רב להתבוננות מערכתית במשפחה בשלמותה – כולל חיות המחמד שבה – כדי לבחון אפשרויות סיוע לבני הזוג המטפלים על מנת שיצליחו לדאוג לחיות במסגרת הבית, לדוגמה, סיוע בהליכה עם הכלב, הסעה לוותרניר ועוד.

זאת, מלבד כמובן בנסיבות קיצוניות שבהן טובת בני הזוג - המטפל והאדם עם הדמנציה – וטובת החיה, עשויות להביא לצורך למציאת בית חדש עבורה (Connell et al, 2007).

בתיאור המקרה שהובא כאן, לאחר שיתוף הילדים וחשיבה משותפת על מורכבות המצב והאפשרויות העומדות בפני המשפחה, נמצא לבסוף פיתרון מוצלח.

חברת המשפחה, שהתלבטה מזה תקופה ארוכה אם לאמץ כלב חדש בשל גילה המבוגר, הסכימה לקחת את כלבת המשפחה מידי יום למספר שעות. בדרך זו היא הפכה לשותפה (מאושרת) בגידולה. גם בנם של בני הזוג התנדב להגיע מידי שבת ולסייע בטיפול באב, ובת הזוג זכתה בהקלה ניכרת בעומס הטיפולי.

ובן הזוג עם הדמנציה? באופן לא צפוי, דווקא היעדרה היומיומי של הכלבה הביא פתאום ליותר מודעות מצידו לנוכחותה, לגעגוע אליה ולחיפוש ניכר את חברתה ותמיכתה כשחזרה הביתה.

מקורות

גילשטרומ (וינברגר), ר' (2017). *חיות מחמד במשפחה: הגלוי, הסמוי ומה שביניהם, הקשרים טיפוליים*. גוונים.

Connell, C. M., Janevic, M. R., Solway, E., & McLaughlin, S. J. (2007). Are pets a source of support or added burden for married couples facing dementia?. *Journal of Applied Gerontology, 26*(5), 472-485.

Opdebeeck, C., Katsaris, M. A., Martyr, A., Lamont, R. A., Pickett, J. A., Rippon, I., ... & Clare, L. (2021). What are the benefits of pet ownership and care among people with mild-to-moderate dementia? findings from the IDEAL programme. *Journal of Applied Gerontology, 40*(11), 1559-1567.

Rusanen, M., Selander, T., Kärkkäinen, V., & Koivisto, A. (2021). The Positive Effects of Pet Ownership on Alzheimer's Disease. *Journal of Alzheimer's Disease, 84*(4), 1669-1675.

Sun, Q., Gao, T., Han, S., Mo, G., & Liu, H. (2022). Role of raising domestic animals in decreasing the risk of dementia occurrence in Chinese older adults: Evidence of a 10-year prospective cohort study. *Geriatric Nursing, 45*, 174-179.

Välimäki, T., Koivisto, A., Kärkkäinen, V., Selander, T., Hongisto, K., & Rusanen, M. (2022). Pet ownership supports quality of life in home-dwelling people with Alzheimer's disease. *International Journal of Geriatric Psychiatry, 37*(4).

World Health Organization. (2022). Dementia. Retrieved March 9, 2022, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/dementia>